

det alltid mulig at vi tar feil. Realisme fordrer ydmykhet og er uforenlig med dogmatisme.

For en *relativist* er det derimot vanskelig å forklare hvordan *feil* er mulig. Hva som er sant, er bestemt av paradigmet eller konsensus. Enkeltpersoner kan kanskje ta feil, men når det er paradigmet som bestemmer hva som er riktig, er det ikke tenkelig at *paradigmet* er galt. Det er ikke noe skille mellom hvorvidt noe *er* sant, og hvorvidt *vi tror at* det er sant. Dermed er det heller ikke evidens og avkreftelse som fører til endringer, for hypotesene våre kan aldri være i utakt med noen virkelighet utenfor dem. Relativisme er sånn sett en form for dogmatisme, for vi kan ikke egentlig ta *feil*. Det eneste som eventuelt fører til endringer, er forhandlinger og maktkamp, ikke at noen virkelighet gjør motstand.

Derfor er også mange forsvarere av standpunktepistemologi, som Harding, kritiske til relativisme. For hvorfor skulle vi lytte til marginaliserte grupper, de som kanskje står utenfor paradigmet vi jobber under, dersom det ikke er mulig at de har *rett*? Men ifølge relativismen er det paradigmet som avgjør hva som *er* rett. Folk *utenfor* kan ikke vite bedre enn oss.

Å finne *ut* eller å finne *opp*?

I hvilken grad relativisme forsvares i litteraturen, er ofte vanskelig å si. Det finnes innflytelsesrike vitenskapssosiologiske verk som er blitt oppfattet som å antyde relativisme, men det er kanskje til dels fordi de er litt uforsiktige i formuleringene. Blant de mest berømte er Latour og Woolgars *Laboratory Life* (1979).

Latour og Woolgar kan tidvis tolkes som å hevde, på bakgrunn av analyser av naturvitenskapelige arbeider, at vitenskapelige resultater utelukkende styres av sosiale prosesser og ikke noen virkelighet utenfor oss. Vi *oppdaget* ikke atomer, men *oppfant* dem.

Forskningsarbeidet og de vitenskapelige konklusjonene, antyder de, er drevet av sosiale prosesser og normer innad i forskningsgrupper eller vitenskapelige samfunn, og vitenskapelig konsensus er ikke et resultat av sensitivitet overfor virkeligheten, men av forhandlinger, debatt og kranling, maktkamp og konkurranse.

For eksempel synes Latour og Woolgar å hevde at oppdagelsen at hormonet TRF har en bestemt kjemisk struktur, ikke skjedde fordi TRF *har* en slik struktur som forskere oppdaget og ble enige om. Snarere antyder de at konsensus i forskningsgruppen *gjorde* at TRF har strukturen det har (Latour & Woolgar 1986, s. 180–182). Til tross for at i hvert fall Latour i dag ville motsatt seg merkelappen, er det naturlig å beskrive posisjonen som en radikal form for **konstruktivisme**, at fenomenene vi studerer, er skapt av oss som refleksjon av sosiale prosesser og paradigmet vi arbeider i.

Konstruktivisme: I vitenskapsfilosofisk sammenheng er (sosial-) konstruktivisme synet at fakta er skapt av oss, som resultat av sosiologiske prosesser og rammeverket vi jobber under.

Latour og Woolgar er imidlertid utydelige når det gjelder skillet mellom fenomen og teori. En realist ville sagt at vi konstruerte *teorier* om atomer, ikke atomer. Slik Latour og Woolgar beskriver situasjonen, spilte ikke forskernes møte med fenomenet de studerte, egentlig noen rolle: Gitt den sosiale organiseringen av